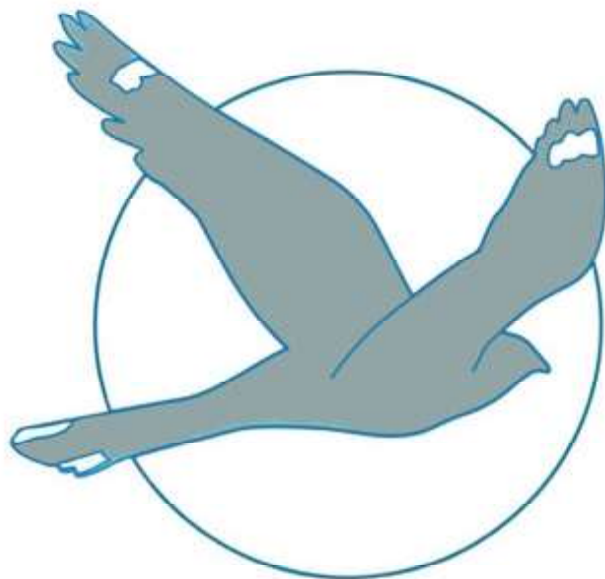

Caprimulgus

Vogelwerkgroep
Midden Overijssel

Caprimulgus

Tijdschrift van de Vogelwerkgroep Midden Overijssel

De werkgroep, opgericht op 17 januari 2001, is een onafhankelijke vereniging die zich bezighoudt met vogelonderzoek en -bescherming. Zij organiseert excursies naar vogelgebieden in en buiten de regio en geeft voorlichting over vogels.

Redactie:

Jos van Tongeren
Wilma Wijnen
Roel Janssen

Adres:

Galenshoeve 21
8052 AV Hattem
tel.: 038-4445419
e-mail:

info@vogelwerkgroepmiddenoverijssel.nl

website:

www.vogelwerkgroepmiddenoverijssel.nl

Kopij voor het volgende
nummer inleveren vóór:

15 maart - april
15 juni - juli
15 sep - oktober
15 dec - januari

Bij voorkeur per e-mail
naar:

info@wilmawijnen.nl

Tabellen en grafieken
apart aanleveren als
Word- of Excel-document.

Jaargang 21, nummer 1 februari 2022

Inhoud

Bestuurlijk	4
Vogeltrek Bourgas	6
Speciale European Birdwatch 2021	14
Korhoen problematiek	15
Uit de media	20
Uit het veld	21
Mystery Bird	22

Bestuurlijk

En alweer 12 maanden volop natuurbeleving in het verschie!t

Mede namens Jan, Erik, Roel en Ronny wens ik jullie een mooi en gezond nieuw jaar toe. In onzekere tijden is er gelukkig de zekerheid dat onze wilde vogels ons maand in en uit weer zullen plezieren. Gewoon door er te zijn op al die plekken waar we ze op zoeken, of waar we toevallig zijn. Vogels zijn grenzeloos gaaf.

Op het moment dat deze Caprimulgus verschijnt hebben we de midwintertelling langs de Regge alweer achter de rug; benieuwd of het zal aanvoelen als een echte wintertelling of meer een vroege voorjaarsstelling. Hopelijk worden we na een lange lockdown op tijd losgelaten om eind januari eindelijk weer een Big Day te houden. Zeker is dat we vanaf maart tot en met juni met een aantal leden aan de slag gaan op de heidevelden van de Sallandse Heuvelrug: we voeren voor SBB een zes jaarlijkse SNL-broedvogelinventarisatie uit (SNL is Subsidiestelsel Natuur en Landschap).

In het voorjaar ook extra aandacht voor het Wierdense Veld, ik ben benieuwd of de eerste effecten van de genomen vernattingsmaatregelen al te zien zijn. En gaan er nu weer 2 paar kraanvogels broeden, of misschien wel 3? Ook ben ik benieuwd of de ijsvogelstand langs de Regge zich weer wat hersteld heeft, want die is na de korte, maar forse vorstperiode in 2021 vrijwel volledig ingestort.

Begin mei hopelijk onze voorjaars Big Day en dan niet fietsend in mijn uppie, maar weer met minstens 4 teams. Een zekerheidje om het broedseizoen mee af te sluiten beleven we eind juni, begin juli: we houden de nachtzwaluwtelling in ere. Hoewel er niet al te grote verschuivingen meer optreden de laatste jaren, is het toch goed om een soort "early warning systeem" te hebben, mocht de trend naar beneden gaan. In juli en augustus houden veel vogels vakantie en de eerste steltlopers vertrekken alweer naar de wintergebieden.

Vanaf september is het goed toeven op de trektelpost in het Wierdense Veld en in plaats van de vogels op te zoeken, laten we ze gewoon over ons heen komen. Lekker relaxed en altijd wel leuke verrassingen qua aantallen of soorten.

Tja en dan is het alweer bijna tijd om een kerstboom te leasen. Maar eerst nog een paar Punt Transect Tellingen lopen.

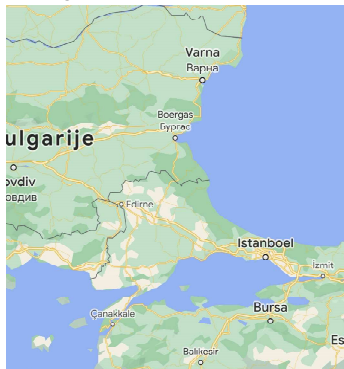
Geniet weer een jaar lang van een gratis voorstelling!

Gerrit Dommerholt
Voorzitter VMO

Bulgarije Vogeltrek bij Bourgas 17 t/m 24 september 2021

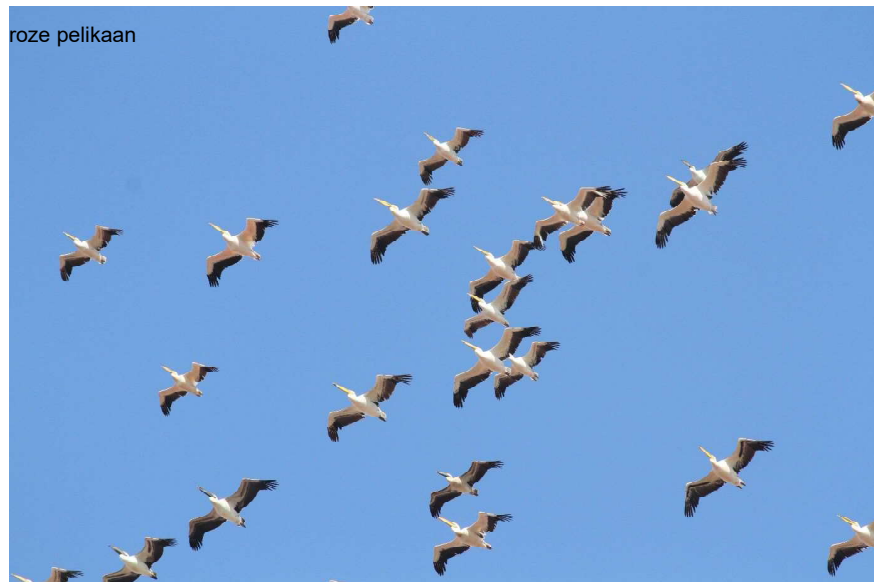
Van 17 t/m 24 september ben ik, met nog 14 mensen, naar Bulgarije geweest om de vogeltrek te aanschouwen langs de 'Via Pontica'. Het weer was prima, zeker voor de vogeltrek. Mooie warmere dagen werden afgewisseld met wat koeler weer en we hebben zelfs een klein beetje regen gehad. Ook de bewolking varieerde van geheel bewolkt via half naar onbewolkt. Voor het waarnemen van de trek prima want de wolken helpen je om de overvliegende vogels op te pikken. Georganiseerd door Inezia reizen met Eduard Opperman als gids.

We hebben verschillende dagen en dan met name een gedeelte van de ochtend op de telpost gestaan en genoten van veel roofvogels, pelikanen, maar ook zangvogels en andere soorten. Zoutpannen bij de telpost. Gezien het feit dat er ook veel uitgelegd wordt over de vogeltrek en over de identificatie van de overtrekkende vogels stonden we eigenlijk nooit op de "officiële" telpost (verticale pijl) maar altijd een 200 meter daarachter (horizontale pijl). Een vlak hoger gelegen deel in het landschap waar we voldoende uitzicht en ruimte hadden.

Voordeel van de telpost is dat je hier ook een beetje rond kan lopen en kan genieten van de vele vlinders die er ook in deze tijd nog rondvliegen. Vaak staan we in de ochtend op de telpost omdat de vogels dan minder hoog zitten en je een beeld krijgt hoe het die dag zal verlopen met de trek. Een ander voordeel is dat de pelikanen vaak in de ochtend langs de telpost komen. Dit heeft te maken met de slaapplekken van de avond ervoor. Mooie groepen vooral roze pelikanen komen voorbij, soms ook gemengd met kroeskoppen. Soms blijven de groepen behoorlijk lang hangen en zoeken de thermiek zo ongeveer boven de groep waardoor ze goed te zien en te fotograferen zijn.

Naast roze pelikanen, zwarte ooievaars en diverse soorten zangvogels, zijn het natuurlijk vooral de roofvogels die de show stelen. In deze tijd van het jaar zitten we in de overgang van de wespendif naar de steppebuizerd en in de piektijd voor de schreeuwarend en roodpootvalk.

Burgas is één van de weinige telposten in de wereld waar je mooie doortrek van roodpootvalk kan waarnemen. De laatste wespendifven passeren de telpost, dit jaar overigens nog in behoorlijke aantallen en de eerst steppebuizerden komen langs. De aantallen buizerds lopen in de loop van de komende weken nog behoorlijk op.

Spectaculair zijn de doortrekkende roodpootvalken, waarvan we er dagelijks wel een aantal hadden.

schreeuwarend

wespendief

visarend

Vaak komen deze valkjes pas in de late avond naar beneden en soms zoeken zij in de buurt van de telpost een slaapplek. Een hoofdrol in deze week is altijd weggelegd voor de schreeuwarend. In een periode van ongeveer een tiental dagen ergens tussen midden en eind september trekken er tienduizenden schreeuwarenden naar het zuiden.

Soms nog redelijk laag, maar vaak ook in grote, van thermiek gebruik makende groepen hoog boven de deelnemers. In sommige jaren, met name als we een laat najaar hebben, zoals dit jaar, heb je kans op nog mooie groepen van tientallen tot soms wel honderden Balkansperwers, die typisch, ook gebruik makend van thermiek, over je heen komen glijden. Tijdens de reis hebben we maar liefst 22 soorten roofvogels gezien (zie soortenlijst) en dan hebben we de blauwe kiekendief en de steenarend nog gemist helaas. Elke dag komen er wel enkele tot enige tientallen slangenarenden langs. Visarend is ook één van de trekkende soorten en dit is een meer actieve vlieger, die minder tot geen gebruik maakt van thermiek. Vaak zie je deze dus solo de telpost passeren.

Naast roofvogels en pelikanen, de echte thermiektrekkers, heb je op de telpost kans op een grote verscheidenheid aan soorten.

Zo was de lucht soms gevuld met meeuwen, met veel kokmeeuwen en zwartkopmeeuwen, waartussen soms ook deze dwergmeeuwjes rondhingen. Daar we vaak maar een paar uur op de telpost staan, afhankelijk van hoe de intensiteit van de trek is, hebben we deze week ook veel andere gebieden in de buurt bezocht.

Daarnaast zijn we ook een dagje afgezakt naar het zuiden en hebben we een kaap bezocht ten noorden van Burgas. De eerste middag na aankomst hebben we in de buurt van het hotel gevogeld. Dit werd door de individuele deelnemers ook wel eens in de vroege ochtenduren gedaan voor het ontbijt.

Het hotel is gelegen naast een ruig stuk terrein waar onder andere veel trekvogels aanwezig kunnen zijn. Altijd zijn er wel één of meerdere grauwe klauwieren aanwezig, maar dit jaar werden hier ook Syrische bonte specht, steenuil en door de gids zelfs nog een sperwergrasmus gevonden.

Tijdens de wandeling langs de kust achter het hotel hadden we, ik zou bijna zeggen natuurlijk, onze eerste grauwe klauwier, een zeer algemene soort in deze tijd in Bulgarije. Maar ook een mooie groep roodstuitwaluwen en een aantal prachtige kleine vliegenvangers, die zich prachtig lieten zien. In de buurt van de telpost, wat verder naar Burgas, maar ook een stukje verder naar het noorden bij de stad Pomorie liggen nog wat zoutpannen en zijn diverse brakwatermeren aanwezig. Derhalve zijn we de tweede dag na de ochtendtelling gaan vogelen in de buurt. Vooral het meer bij Pomorie is altijd een bezoekje waard. Je kunt hier vanaf twee kanten het meer bekijken.

Kijk daar....

Mooi uitzicht met een zitgelegenheid heb je bij de zuidkant van het meer waar ook het zoutmuseum gelegen is. Hier zitten vaak grote groepen rustende meeuwen en sterns, maar ook dwergaalscholver is hier vaak te zien. Aan de randen van het meer zijn hier soms nog wat steltlopers aanwezig, maar dat hangt vaak af van of de lokale bevolking nog een modderbad komt nemen wat tijdens ons bezoek wel het geval was. Dus voor de stellopers omgereden naar de andere kant van het meer waar over een smal pad door het riet een stuk langs het meer kan rijden. Gezien de schoonheid van deze plek hebben we die later in de week ook nog een keer in de late namiddag / begin avond bezocht waarbij we konden aanschouwen dat nog duizenden gele kwikstaarten hier kwamen slapen. Fraai was ook de groep van zo'n 20 vorkstaartplevieren met daarin minimaal één steppevorkstaart. Op onze derde dag zijn we na de telling verder naar het zuiden gereden. Zodra je de stad Burgas komt binnenrijden, heb je gelijk aan je rechterhand "Lake Burgas". Dit is een groot zoetwatermeer met veel vogels. Naast de vele meerkoeten en eenden hier ook vaak sterns als witvleugel en witwangstern, maar ook voor het waarnemen van de Kroeskoppelikaan aan de grond is dit wel de beste plek. Het meer is vanaf goed te overzien op diverse inhammen gelegen langs de doorgaande weg naar het zuiden. Langs de randen van dit meer zaten honderden pelikanen en aalscholvers en dit meer is dus heel belangrijk als tussenstop voor de diverse trekvogels. Na dit bezoek rijden we verder zuid en komen we aan bij PODA, een bezoekerscentrum van de 'Bulgarian Society for the Protection of Birds' gelegen aan een stuk beschermd reservaat. Dit is een ideale plek omdat iedere deelnemer hier zijn eigen gang kan gaan. Vanaf het bezoekerscentrum is het prima trektellen, het pad door het gebied is prima wandelgebied. Inmiddels zijn al 315 soorten vogels in dit gebied van een vierkante kilometer vastgesteld. Da's ene kwart van alle vogels van Europa. Net voor het bezoekerscentrum is een afgraving waar we op zoek zijn gegaan naar reptielen en vlinders.

Kortom, een heerlijke plek om een middagje te blijven en nog koffie ook. Uitzijk vanaf de bovenste etage van het bezoekerscentrum. Je hebt een mooi uitzicht richting het noorden waar de trekvogels vandaan komen en in de rietkraag vogels als ijsvogel en waterral. Ringslang en Griekse landschildpad. We sloten de dag af bij bij de oevers van het Mandrensko meer waar een ralreiger zich fraai laat zien. De vierde dag hebben we in de ochtend de telpost bezocht en hebben we daarna een rondje gereden op zoek naar mooie plekjes.

officiële trektelpost

Zo kwamen we bij een klein riviertje uit, waar de grijskopspecht wel riep, maar zich niet aan ons liet zien. Hier wel nog de nodige vlinders waaronder ook de keizersmantel. In de namiddag zijn we nog met een aantal mensen naar Pomorie geweest waar we onder andere invallende pelikanen hadden, maar ook doortrek van kwak en veel blauwe reigers. En ook hier werd ook weer op de reptielen en amfibieën gelet. Syrische knoflookpad Mooie groepen blauwe reigers trokken in de vooravond richting zuid en de flamingo's werden mooi beschenen door de avondzon. De vijfde dag zijn we verder naar het zuiden getrokken met als eindbestemming: Petrova niva Dit is een gedenkplaats gelegen op een hoog plateau in het Strandzha gebergte op 10 kilometer van de Turkse grens. Petrova Niva is een historisch gebied, waar tussen 11 en 13 juli 1903 een groep Bulgaarse afgevaardigden van de Interne Macedonische-Adrianopel Revolutionaire Organisatie (IMARO) de uitbraak aankondigde van een anti-Ottomaanse opstand gericht op de bevrijding van Zuid Thracië van de Ottomaanse heerschappij en riep de Republiek Strandzha uit. Het is een van de 100 toeristische trekpleisters van Bulgarije; een monument voor het evenement werd gebouwd in de jaren 1950 en een kerk gewijd aan Saint Petka werd gebouwd in 2003 voor het honderdjarig jubileum van het congres, evenals een museum. Na Poda ga je langzaam een wat heuvelachtiger landschap in en rij je op diverse plekken door mooie bossen. Helaas zijn hier niet heel veel mogelijkheden om een lange wandeling te maken.

Op weg naar deze plek op diverse plekken gestopt onder andere voor de rouwmees die lekker meewerkte. Rond Petrova Niva kan je prima een wandelingetje maken en de spechten hielden ons hier wel bezig. Nog steeds was de Syrische bonte nog niet gezien en ook de grijskop deed vaak niet echt lekker mee. Uit eindelijk lukte het hier voor de meeste mensen om de grijskopspecht goed in beeld te krijgen. Voordeel van dit soort plekken is dat iedereen zich kan vermaken. Vogels, vlinders en reptielen zijn volop aanwezig en het is weer even heerlijk struinen. Op de terugweg nog een poging gewaagd voor de woudaap, maar die was helaas niet thuis. Het weer was wat wisselend en de vraag was of er wel trek zou zijn op onze telpost.

Op het programma staat ook nog een bezoek aan kaap Emine, gelegen net ten noorden van Nessebar waar je het moet hebben van een zogenaamde 'Fall' van zangvogels. Eerst maar checken op de post en even naar de "echte" telpost gelopen. Er bleek nog niet veel trek te zijn en derhalve werd toch besloten om deze dag dan op de kaap Emine door te brengen en dit bleek achteraf een goede keus. De kaap steekt een stuk in zee uit waardoor dit een magneet kan zijn voor trekvogels. Voordeel hier is ook weer dat je hier lekker kunt struinen langs en dor de aanwezige begroeiing. Op de vlakte veel vogels waaronder zomertortel, veel grauwe gorzen, een rouwmees, meerdere circlgorzen, twee prachtige duinpiepers en een rietzanger die ons bezig hield. Kortom heerlijk vogelen en weer totaal anders dan op de telpost. Dat maakt deze reis ook zo compleet de grote variatie.

Ook op zee was het nodige te beleven. Zo vloog een kuifaalscholver langs en vloog zelfs een kleinste jager naar zuid. Ook bleken er behoorlijk wat tuimelaars voor de kust te zitten. Het betreft hier een ondersoort die alleen in de zwarte zee voorkomt. Wat een afsluiting van een zeer mooie dag. De laatste volle dag Gisteren hadden we nog een goede plek voor Keizerarend doorgekregen, dus daar gingen we smiddags naar toe. In de ochtend met goed weer richting telpost en daar weer de nodige trek van roofvogels en pelikanen meegepikt. En in de middag naar het westen om een nieuwe plek te ontdekken. Na een kleine 45 min rijden zijn we op de plek die een beetje steppe-achtig aandoet. De aanwijzingen waren prima en de plek goed te vinden.

Het was niet heel moeilijk om hier keizerarend te vinden want twee tot drie verschillende jonge vogels hingen hier bijna constant rond. En hoe mooi is het dan als je die dan ook nog mooi kunt fotograferen. Ook in dit gebied aanwezig een arendbuizerd en bij het wegrijden een prachtige man steppekiekendief. Soms zit het mee.....

Naast vogels natuurlijk ook weer aandacht voor andere levende wezen en zo kreeg een zeldzame pad enkele mensen op de grond.

keizerarend en arendbuizerd

De laatste ochtend. Vroeg nog maar even rond hotel gelopen en afscheid genomen van de overal aanwezige grauwe klauwieren. Wat zij het toch een mooie vogels. Alleen vrouwtjes, de mannetjes zijn al eerder naar Afrika vertrokken. En dan is het, na weer een heerlijk en stevig ontbijt, tijd voor de laatste etappe. Nog één keer lekker relaxen in de zon en de vogels over je heen zien glijden. En wat een ochtend werd het nog.

Grote diversiteit aan roofvogels, sommige mooi laag en wederom honderden pelikanen, zowel roze als kroeskoppen. Dit schouwspel blijft elke dag weer een feestje om mee te maken. Maar ook een “gewone” soort als de sperwer blijft mooi, zeker als ze zo dichtbij langskomen. Kortom het was een zeer geslaagde week, met een leuke groep deelnemers, in een fantastische omgeving met veel vogels, vlinders amfibieën en reptielen.

In totaal namen wij 160 soorten vogels waar.

Tekst en foto's: Roel Janssen/ Ed Opperman

Speciale European Birdwatch 2021

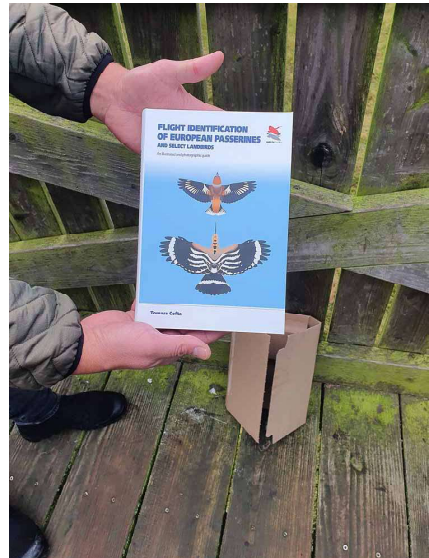
Op zaterdag 2 oktober 2021 was het zo ver. Als bestuur hebben we er maandenlang naar uitgekeken. Om allerlei redenen was het er niet van gekomen, terwijl het toch al lang de hoogste tijd was.

Na een gedegen voorbereiding waren we er helemaal klaar voor. De dag zelf begon als alle andere Euro Birdwatchdays. Zelfde procedure als alle jaren. Het begon weer voorzichtig, de eerste tellers meldden zich. Net als de eerste vogels, klein in aantal, maar van verschillend pluimage.

Toen, zo in het vierde uur van de telling, was het dan eindelijk zo ver en konden we overgaan tot hét speciale moment van deze European Birdwatch. Alles was er klaar voor en gelukkig was onze doelsoort van de dag juist op komen aanvliegen!

Eindelijk konden we André het welverdiende cadeau bezorgen als dank voor 7 jaar bestuurslidmaatschap. Het cadeau werd overhandigd door Erik, André's opvolger in het bestuur. André nogmaals hartelijk dank voor jouw inzet voor de VMO en plezierige samenwerking in het bestuur!

Gerrit

De teloorgang van de laatste korhoenpopulatie in Nederland Een reflectie op oorzaken en handelingsperspectief

Gerrit Dommerholt
Vogelwerkgroep Midden Overijssel
December 2021
Introductie

Bijna een eeuw intensieve landbouw, met ontginning, kunstmestgebruik, versnippering, verdroging, verzuring, vermessing tot gevolg, heeft op grote schaal geleid tot verlies van biodiversiteit en tot flora en de fauna die horen bij het landschap dat er nu is. Het verdwijnen van het korhoen (*Lyrurus tetrix*) uit West-Europa en met hem haast een volledige heide- en hoogveegeenschap is hier een exemplarisch en triest voorbeeld van.

Ook in 2021 kwam het korhoen een aantal keren in de media voorbij. De discussies spitsten zich vooral toe op het uitzetten van Zweedse korhoenders op de Sallandse Heuvelrug: dat is te betreuren, want het gaat om de gehele leefgemeenschap in het landschap waar het korhoen een belangrijke graadmeter is voor de kwaliteit van het landschapstype. Het moet wat mij betreft in de discussies vooral gaan over het herstellen van de negatieve impact van stikstof/ammoniakdepositie, verdroging, versnippering en verzuring op de natuur in het algemeen en niet alleen in N2000-gebied Sallandse Heuvelrug, in plaats van, los van deze context, eenzijdig naar het korhoen te kijken.

Oorzaken van verdwijnen van het korhoen

Om een groot aantal redenen heeft het korhoen in Nederland al sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw nergens meer de Minimale Levensvatbare Populatieomvang (MVP) van zo'n 80-100 exemplaren kunnen behalen. Dat heeft vooral te maken met:

- A. Veranderingen in kwantiteit en kwaliteit van het leefgebied.
- B. Geno- en fenotypische eigenschappen van de soort.

A. Veranderingen in kwantiteit en kwaliteit van het leefgebied

1. De belangrijkste factoren die ruigpoothoenders op wereldschaal bedreigen zijn habitatdegradatie, -verlies en -fragmentatie (Storch, 2007). Het korhoen vormt hierop geen uitzondering. De overige problemen die een relatief grote bedreiging vormen voor ruigpoothoenderpopulaties in Europa, zoals kleine populatiegrootte, klimaatverandering, predatiedruk en verstoring, zijn in meer of mindere mate een gevolg van de habitat-veranderingen, of versterken het effect van dergelijke veranderingen. Habitatverandering en -fragmentatie hebben geleid tot het verlies van het korhoen in bijna het gehele voormalige verspreidingsgebied in Nederland, van meer dan 5000 hanen in de jaren '40 tot slechts enkele in 2013: een geschatte populatieafname van 99.9% in ca. 70 jaar.
2. Vooral het verlies van kruidenrijke foerageergebieden en de bereikbaarheid daarvan in kleinschalig cultuurland rond heide- en hoogveengebieden heeft een sterk negatief effect gehad op de voedselbeschikbaarheid voor het korhoen. De huidige Nederlandse heide- en hoogveenterreinen zijn een relatief voedselarm biotoop voor het korhoen, vooral geschikt als broed- en baltsbiotoop met voldoende dekking, maar minder als foerageergebied.
3. Vanwege de hoge stikstofoxiden- en ammoniakdeposities van pakweg de laatste 5 decennia is het aanbod aan dierlijk voedsel (insecten!) in de heidegebieden sterk verslechterd. Omdat kuikens de eerste 14 dagen afhankelijk zijn van dierlijk eiwit, is het ontbreken ervan de belangrijkste oorzaak van kuikensterfte met als gevolg dat er nauwelijks of geen groei van de toch al kleine populaties is.
4. Het korhoenleefgebied bestond, naast (natte) heide vegetaties, ook uit hoogveen en aangrenzend extensief beheerd gras- en akkerland met voldoende vocht en bijbehorende flora en fauna. Van oudsher komen daar vogelsoorten voor als veldleeuwerik, geelgors, wulp, kievit, grutto en patrijs. Eveneens soorten die vrijwel volledig uit het korhoenleefgebied verdwenen zijn. Het verdwijnen van dier- en plantensoorten is een signaal dat de omvang en kwaliteit van hun leefgebied niet op orde is. Zolang je daar niets aan doet, zullen populaties alsnog kleiner worden en door "de ondergrens" gaan, d.w.z. dat er minder dieren aanwezig zijn dan nodig om een levensvatbare/vitale populatie te vormen.
5. Sinds het uitkomen van het soortbeschermingsplan korhoen in 1991 heeft het veel te lang geduurd, voordat met de voorgestelde herstelmaatregelen van het leefgebied is begonnen. En ook nu worden mondiaarsmaatregelen buiten het N2000-gebied op de Sallandse Heuvelrug genomen.
6. De aanwijzing van een deel van de Sallandse Heuvelrug (nl. het heidegebied) als N2000-gebied met een instandhoudingsdoelstelling voor het korhoen heeft er toe geleid dat alle aandacht en geld is gegaan naar dit N2000-gebied, terwijl het leefgebied van het korhoen meer omvat dan de droge struikhei c.q. vochtige heide gebieden waarvoor het N2000-gebied is aangewezen (zie 2. en 4.). Het is een gemiste kans dat bij de begrenzing van het N2000-gebied niet ook de omliggende cultuurlanden zijn betrokken en dat voor het N2000-gebied Wierdense Veld ook geen korhoendoelstelling is opgenomen. Immers tot de jaren tachtig van de vorige eeuw kwamen ook hier korhoenders voor.
7. Er is dus geen inspanning gezet op het verkrijgen van een metapopulatie en ook niet op optimaliseren van het volledige biotoop, waarvan ook andere dier- en plantensoorten ("boerenlandsoorten") zouden hebben geprofiteerd.
8. Ten aanzien van N2000 geldt dat doelen alleen aangepast kunnen worden in overleg met de EU en als uit analyse blijkt dat Natura 2000-doelen vanwege ecologische omstandigheden (bijvoorbeeld door klimaatverandering) niet haalbaar en niet herstelbaar zijn, of als blijkt dat de oorspronkelijke aanwijzing berust op een wetenschappelijke of administratieve fout. Dat is voor wat betreft N2000-gebied Sallandse Heuvelrug in mijn optiek in zo verre aan de orde dat gesteld kan worden dat de in het aanwijzingsbesluit vastgestelde begrenzing niet klopt, omdat niet het hele leefgebied van het korhoen als beschermd

HR/VVR-gebied is aangewezen. Het korhoen heeft, zoals hiervoor geschetst, behalve heide-/hoogveen vegetaties nadrukkelijk ook vochtige, kruidenrijke, extensief beheerde gras- en akkerlanden nodig.

9. Er wordt grote inspanning gezet op het bestrijden van predatoren zonder dat dit tot grotere aantallen korhoenders leidt. Begonnen is met zwarte kraai en vos, vervolgens zijn, zogenaamde op korhoenders gespecialiseerde, haviken weggevangen (een zeer schaarse broedvogel op de SH). Op deze selectieve wijze ingrijpen in levensgemeenschappen heeft nog nooit tot succes geleid. En de morele vraag is: waarom moet een korhoen boven een havik worden gesteld? Echter uit een studie van Wageningen Environmental Research in 2019-2021 zijn er geen aanwijzingen gevonden voor een 'specialisatie' van een individuele havik, noch kon door de beperkte korhoenpredatie door gezenderde haviken iets geconcludeerd worden over predatierisico in relatie tot vegetatiestructuur (Buij et al., 2021)

B. Geno- en fenotypische eigenschappen van de soort

10. In de IUCN-richtlijnen voor herintroducties (IUCN, 1996) wordt gesteld dat in alle gevallen een herintroductie de overlevingskans van een soort in de natuur c.q. handhaving van de biodiversiteit moet dienen. Het ambitieniveau moet expliciet liggen op het vestigen van een duurzame populatie van de soort. Wanneer geen voldoende waarborg bestaat voor het bereiken van het genoemde ambitieniveau, moet niet tot herintroductie worden overgegaan. Gezien het feit dat al sinds 1974 geen minimaal levensvatbare populatieomvang is gehaald en er blijkbaar onvoldoende waarborgen bestaan voor het bereiken van het ambitieniveau (40 henen, zie N2000-beheerplan) is de vraag legitiem of je wel door moet gaan met het jaarlijks uitzetten van nieuwe dieren, terwijl het leefgebied niet op orde is.
11. Het is daarnaast maar de vraag of geïmporteerde vogels zich wel kunnen aanpassen aan het hele andere leefgebied dan waar ze vandaan komen (adaptatievermogen of ecologische respons). Ze komen in contact met voor hen nieuwe parasieten, predatoren, prooien alsmede heel andere abiotische en klimatologische omstandigheden (warmer, droger, zuurder, stikstofrijk). Bij natuurlijke dispersie schuiven vogels en andere soorten als "intacte levensgemeenschap" en in eigen tempo naar nieuwe gebieden op.
12. Het succes van de geïntroduceerde soort hangt dus samen met de mate waarin tegemoet wordt gekomen aan zijn omgevingsisen. Die dienen daarom vóór introductie niet alleen bekend te zijn, maar zijn randvoorwaardelijk voor een succesvolle herintroductie.
13. Een aandachtspunt bij geïsoleerde populaties, zoals de korhoenpopulatie op de Sallandse Heuvelrug, is dat deze lokaal kunnen zijn aangepast (Siepel, 1997; van Swaay, 2006). Als daarin een genetisch profiel wordt geïntroduceerd dat minder goed is aangepast, wordt het risico op uitsterven verhoogd.
14. De Europese regelgeving (Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn) verplichten lidstaten om populaties van alle inheemse vogelsoorten en hun leefgebieden op hun grondgebied in stand te houden en waar nodig te herstellen. Dat betekent dat er een herstelverplichting bestaat voor bedreigde soorten als het korhoen. Voorop staat dat zolang het ecologisch haalbaar is om leefgebieden en aantallen te herstellen, een lidstaat verplicht is om dat te realiseren. Afwezigheid van een soort is op zichzelf geen juridisch houdbaar argument om geen maatregelen te nemen. Als een soort niet zelfstandig in een gebied kan terugkeren, valt ook de herintroductie van die soort onder de juridische verplichting van beide richtlijnen. Dit kan een "passende maatregel" zijn om verslechtering te voorkomen, zoals vereist op grond van artikel 6 lid 2 Habitatrichtlijn. Dit betekent echter niet dat het bijplaatsen van het korhoen moet worden voortgezet als het leefgebied nog evident niet op orde is en de kans van slagen van de repopulatie zeer gering is.

Deze verplichting houdt pas op als een gebied onherroepelijk zijn functie in het netwerk niet meer kan vervullen met betrekking tot een habitatype of soort.
15. Vaak wordt het argument gehanteerd dat als de soort eenmaal weg is, je hem via een herintroductie programma niet terug krijgt, omdat kennisoverdracht tussen individuen en van ouders op jongen wordt verondersteld. Er zijn inderdaad heel wat uitzetprogramma's mislukt (in NL bijvoorbeeld op de Hoge Veluwe), maar dat ligt er, vrijwel zeker, meer aan dat ook in die situaties het leefgebied niet op orde is (gewoest). Het korhoen geeft dat falloos aan. In "de goeie oude tijd" kwamen korhoenpopulaties op vrijwel alle heide- en hoogveengebieden voor vanwege natuurlijke dispersie, van met name hennen, naar nieuw nog korhoenloos gebied. Met andere woorden: korhoenders vormden van nature metapopulaties (satellieten).
16. Wei is het zo dat als het biotoop (zie 4) volledig hersteld is, het korhoen vanwege de beperkte dispersie-afstand (ca. 60 km) niet uit zichzelf hierheen komt, omdat de dichtstbijzijnde levensvatbare populatie op honderden kilometers afstand ligt. Pas als het leefgebied op orde is, is het te overwegen om een lokale herintroductie te starten. Maar ook dan is de kans van slagen zeer onzeker. Immers door elders "lukraak" beesten te vangen, wordt geen populatie overgebracht, maar individuen uit een gevestigde populatie. Het is maar de vraag of dit qua leeftijdsopbouw en sexeverdeling zich op de Sallandse Heuvelrug als een populatie gaat gedragen.
17. Deze herintroductie problematiek speelt niet bij soorten als zeearend, visarend en kraanvogel: deze kunnen op eigen kracht naar nieuw geschikt leefgebied komen. En natuurlijk ook de soorten die als gevolg van klimaatverandering naar onze streken opschuiven en zichzelf vestigen.

Wat heeft bijplaatsen en herintroductie gebracht?

1. Nu, na tien jaar importeren van Zweedse vogels, kan geconstateerd worden dat dit niet tot herstel van een levensvatbare lokale populatie heeft geleid. Nog langer doorgaan met bijplaatsen is ook niet wat wordt geadviseerd in het rapport "Doorstart van het Nederlandse Korhoen? Oorzaken van achteruitgang en mogelijkheden voor behoud. Alterra-rapport 2498". "Het is aan te bevelen om de eerste fase (vanaf 2012 GD) ten minste vijf jaar vol te houden om een van nature in aantallen fluctuerende soort als het korhoen de kans te geven een jaar met gunstige omstandigheden te kunnen benutten, alsook om het voorgestelde habitatbeheer tot resultaat te laten komen (lime-laps van drie tot vijf jaar). Korhoenders kennen

vele jaren met matige voortplantingsresultaten om vervolgens stork in aantal toe te nemen in een seizoen met optimale condities qua voedselbeschikbaarheid en klimaat. Als bovenstaande condities in ten minste vijf jaar niet hebben geresulteerd in een goed voortplantingsresultaat, dan is het waarschijnlijk dat factoren die niet tot zeer matig beïnvloedbaar zijn, zoals klimaatverandering, een dominante rol spelen in de achteruitgang van de soort. In dat geval wordt aangeraden niet over te gaan tot fase twee. Als in die jaren de populatie wel tot groei heeft kunnen komen dan is het mogelijk nog steeds niet duidelijk welke factoren in welke mate beperkend zijn voor het korhoen, maar is wel voldoende inzichtelijk wat minimaal noodzakelijk is voor populatiebehoud. Deze kennis dient benut te worden om fase twee in te zetten: het realiseren van geschikt leefgebied voor korhoenders in de omgeving van de Sallandse Heuvelrug."

- II. Uit het vorige punt I is te concluderen dat, gezien de resultaten, het bijplaatsen na fase I in 2017 gestopt had moeten worden; het is hierbij relevant om het ambitieniveau c.q. de instandhoudingsdoelstelling uit het N2000-beheerplan van 40 hanen te duiden:

In het algemeen wordt gesteld dat een levensvatbare populatie in staat moet zijn qua populatie-omvang stabiel te zijn en de genetische diversiteit in stand te houden (Soulé, 1987). Voor het korhoen wordt aangenomen dat een levensvatbare populatie uit ten minste 100 individuen (ca. 40 hanen, 40 hennen en 20 jongen) zou moeten bestaan (Storch et al., 2009). Belangrijk om te vermelden is dat het aantal hanen op de Sallandse Heuvelrug sinds 1974 (het eerste jaar van goede tellingen) nooit hoger dan 33 is geweest en er dus sinds 1974 niet gesproken kan worden van een levensvatbare populatie.

- III. De koppeling die in het Alterra-rapport wordt gelegd om fase II afhankelijk te maken van de resultaten uit fase I ondersteunt de VMO niet, omdat we van mening zijn dat het los van het korhoen evengoed van groot belang is om in te zetten op herstel van heide- en hoogveensystemen in de omgeving van de Sallandse Heuvelrug ten einde de leefomstandigheden van de aan deze habitats gekoppelde leefgemeenschappen te verbeteren en zo bij te dragen aan noodzakelijk biodiversiteitsherstel. Dit is ook een verplichting vanuit de Vogel- en Habitatrichtlijn.

Conclusie:

Eerst zorgen dat de omstandigheden in het gehele leefgebied (kwaliteit en omvang) zo zijn dat een eventuele herintroductie een betere slagingskans heeft.

Handelingsperspectief

- Gebiedspartijen zouden mijns inziens alle energie op verbetering van het leefgebied moeten zetten. Pas daarna zou over een eventuele lokale herintroductie moeten worden nagedacht, waarbij een gedegen analyse nodig is welke Europese populatie als bron moet dienen. Hierbij is het, naast het kiezen van het juiste genotype, van groot belang om het fenotype te analyseren: welke aanpassingen heeft de bronpopulatie aan zijn omgevingsvariabelen (milieufactoren) gemaakt en wat zou de beste "fit" zijn voor snelle aanpassing aan de omgevingsvariabelen in Midden-Overijssel.
- Belangrijk is dus dat snel forse stappen worden gezet in kwalitatieve verbetering van het heide- en hoogveensysteem in Midden-Overijssel inclusief het tussenliggende cultuurland. N2000-gebieden Lemeler-/Archemerberg, Bontelerveld, Borkeld, Sallandse Heuvelrug en Wierdense Veld moeten via een robuust natuurnetwerk worden verbonden, het Roggedal als groen-blauwe ader speelt hier een belangrijke rol in. Buiten N2000 gebieden, in (eigerische) cultuurlandschappen (van oudsher onderdeel uitmakend van het leefgebied van korhoenders en patrijzen) moet gestreefd worden naar een goede basiskwaliteit van milieu- en inrichtingscomponenten en beheer.
- Door deze kwaliteitsimpuls ontstaat weer gunstig leefgebied voor een gezonde flora en fauna van heide, hoogveen en het tussenliggende boerenland.
- Kansen voor bovenstaande kwaliteitsimpuls zien we in de vorming van het nieuwe Nationaal Park Sallandse Heuvelrug en Twents Reggedal.

We vinden Vogelbescherming Nederland aan onze zijde, getuige de toelichting die zij heeft gestuurd aan de Provinciale Staten Fracties in Overijssel:

Toelichting Vogelbescherming Nederland ten aanzien van het korhoen op de Sallandse Heuvelrug

Het verdwijnen van het korhoen is illustratief voor het dramatische biodiversiteitsverlies in het heide-, hoogveen- en cultuurlandschap in Nederland. Terreinbeheerders en de provincie Overijssel spannen zich in voor behoud van de soort in het laatste voormalige bolwerk, de Sallandse Heuvelrug. De kwaliteit van het leefgebied is sinds de jaren zeventig, als gevolg van vermessing, verdroging en vernisping, dusdanig verslechterd dat de situatie zeer zorgelijk is.

In 2012 waren nog slechts 2 hanen aanwezig in het laatste bolwerk op de Sallandse Heuvelrug. Gezien de maximale leeftijd van korhoen en het gebrek aan reproductie moet dan ook worden aangenomen dat er anno 2022 geen Nederlandse korhoenders meer in leven zijn. Vogelbescherming was nauw betrokken bij onderzoek in de periode 2011-2013. Ook werkte Vogelbescherming mee aan het bijplaatsen van Zweedse vogels in de Nederlandse populatie op de Sallandse Heuvelrug. Eén van de problemen van de populatie leek in teelt te zijn en bijplaatsen zou hiervoor een oplossing kunnen bieden. Om wilde Vogelbescherming destijds hiermee voorkomen dat het korhoen al zou zijn uitgestorven voordat in detail duidelijk was wat de problemen zijn. Pogingen tot bijplaatsing zijn tot dusverre zonder positief resultaat gebleven, in de zin van reproductie en groei van de populatie. Dat roept de vraag op of bijplaatsing (of liever gezegd, herintroductie) op dit moment zinvol is; destijds hebben deskundigen

geadviseerd om bijplaatsing na vijf jaar te heroverwegen, afhankelijk van het succes. **Deze afweging staat echter los van de verplichting om alles in het werk te stellen om het leefgebied weer geschikt te maken.**

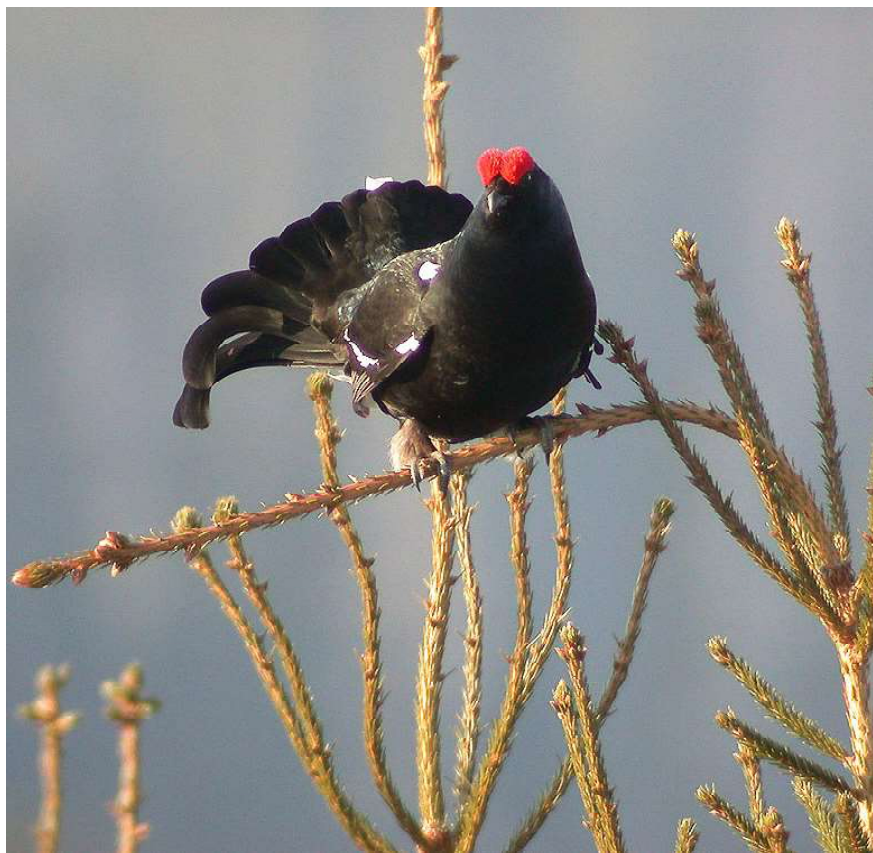
Voor Natura 2000-soorten als het korhoen vlecht uit artikel 2 van de Vogelrichtlijn (duurzame instandhouding van alle inheemse vogelsoorten) in combinatie met artikel 6 van de Habitatrichtlijn de verplichting voort om instandhoudingsmaatregelen te treffen en maatregelen te nemen om verslechtering te voorkomen voor alle doelsoorten waarvoor de gebieden zijn aangewezen. Het gehele leefgebied moet op orde zijn, en dat omhelst meer dan alleen N2000-gebied Sallandse Heuvelrug; ook het omliggende cultuurlandschap hoort daarbij. Zodra dat het geval is, kan herintroductie – de ultieme, laatste maatregelen om een soort terug te krijgen – overwogen worden, op basis van de IUCN-criteria.

Belangrijk is dus dat snel forse stappen worden gezet in kwalitatieve verbetering van het heide- en hoogveensysteem in Midden-Overijssel, inclusief het tussenliggende cultuurland. Dat is ook belangrijk voor veel meer soorten dan het korhoen alleen; denk aan wulp, veldleeuwen en patrijs. Wij roepen de provincie en andere belanghebbenden op:

- tot herstellen van het systeem van heide- en hoogveenlandschappen in Midden-Overijssel;
- de N2000-gebieden Lemmolor / Archomberg, Boetelerveld, Dorkeld, Sallandse Heuvelrug en Wierdense Veld te verbinden via een robuust natuurnetwerk;
- hierbij te profiteren van de herstelde groenblauwe dooradering van het Reggedal;
- buiten deze N2000-gebieden te zorgen voor een basiskwaliteit natuur waarin milieu, inrichting en beheer op orde zijn.

Geraadpleegde literatuur:

1. Buij, R. et al. 2021. Een ruimtelijke analyse van predatierisico van korhoen *Lyrurus tetrix* door havik *accipiter gentilis* op de Sallandse Heuvelrug. Wageningen. Wageningen Environmental Research. Rapport 3095.
2. Groot Bruijndertink, G.W.T.A., M.J.M. Smulders en H.P. Koelewijn. 2007. Een ecologisch en populatie-genetisch afwegingskader voor herintroducties. De Levende Natuur - september 2007. p199-203.
3. IUCN. IUCN/SSC Guidelines for Re-Introductions. 1996. <http://www.iucn.org/themes/ssc/pubs/policy/reinte.htm>.
4. Jansman, H.A.H., R. Buij, G.A. de Groot en M. Hammers. 2014. Doorstart van het Nederlandse Korhoen? Oorzaken van achteruitgang en mogelijkheden voor behoud. 2014. Wageningen. Alterra Wageningen UR (University & Research centre). Alterra-rapport 2498.
5. Siepel, H. 1997. Hoe is het succes van herintroducties te optimaliseren? Nederlandse Commissie voor Internationale Natuurbescherming. Mededelingen No. 31: 25-35.
6. Stuijter, J.A. 1997. Achtergronden van (her)introductie en een overzicht van de herintroductieprojecten in Nederland. 1997. Nederlandse Commissie voor Internationale Natuurbescherming. Mededelingen No. 31.
7. Soulé, M. E. 1987. Viable populations for conservation. Cambridge University Press.
8. Storch, I., T. Ludwig en T. Knauer. 2009. Erfolgsaussichten einer Betsandsstützung für das Birkhuhn in
9. der Rhön. Arbeitsbereich ZWilderökologie und Wildtiermanagement. Forstzoologisches Institut Universität Freiburg.
10. Swaay, C.A.M. van. 2006. Basisrapport Rode Lijst Dagvlinders. 2006. Rapport VS2006.002. Wageningen. De Vlinderstichting.

Uit de media

In deze rubriek vindt u becommentarieerde samenvattingen van berichten die in de media zijn verschenen. Als u iets voor deze rubriek hebt; graag het bericht met samenvatting, eventueel voorzien van commentaar, inleveren bij de redactie.

In De Levende Natuur van november 2021 vind ik een berichtgeving van vijftig jaar natuurgebied Lepelaarsplassen. De Lepelaarsplassen, een vogelrijk moerasgebied bij Almere, zijn dit jaar vijftig jaar natuurgebied. In 1971 broedden hier de eerste lepelaars van Flevoland. Deze plassen ontstonden door zandwinning.

In het vroege voorjaar van 1971 ontdekte een groep lepelaars dit gebied. Maar liefst zestien legsel kwamen dat jaar uit. Nederland telde in die tijd nog maar 150 broedparen van de lepelaar. De plassen kregen dan ook de naam van deze bijzondere vogel. De Lepelaarsplassen. Gelukkig had dit plassengebied nog geen bestemming. De natuur vulde zelf de bestemming in. Binnen een paar jaar ontstonden er rietvelden en groeiden er verschillende soorten wilgen. Ook moerasandijvie, grote en kleine lisdodde en zeezuring vonden hun groeiplaats in dit gebied. Door deze begroeiing werd het gebied ook ontdekt door de rietgors, rietzangers, baardmannetjes, bruine en blauwe kiekendief, diverse soorten eenden, steltlopers, kwak, kokmeeuw en grauwe gans. De Lepelaarsplassen kregen in 1989 de status van staatsnatuurmonument en in 1994 Vogelrichtlijngebied. In 2009 Natura 2000-gebied. Sinds 2018 vormen de Lepelaarsplassen samen met de Oostvaardersplassen, de Markerwad-den een het Markermeer de kern van Nationaal Park Nieuw Land. De komst van de zeearend als broedvogel in 2019 tekent de volwassenheid van dit

natuurgebied. Het Flevo-landschap is de beheerder van het gebied. Als ik het rapport Broedvogels in Nederland 2019 van Sovon raadpleeg, zie ik dat de aantalsontwikkeling (paren) van de lepelaar vanaf 1970 sterk is gestegen van rond de 150 broedparen in 1970 tot 3691 getelde broedparen in 2019. Dat is een forse groei. Het jaar 2019 bleek een zeer gunstig jaar voor de lepelaar.

Met een populatieomvang van 3700 broedparen komt de grens van 4000 in zicht. In 2009 werd de grens van 2000 broedparen gepasseerd. In 2014 3000. In slechts vijf jaar kwamen daar dus zo'n 700 broedparen bij. In 32 kolonies, iedere kolonie met een groei van minstens 10%. In de kolonie Spuitkop in het Markiezaatsmeer (Noord-Brabant) groeide het aantal broedparen van 170 in 2018 naar 279 in 2019. Naast de florerende vestigingen waren er 22 kolonies met een verlies van in totaal 391 nesten.

De grootste landelijke kolonie is die van de Geul op Texel waar in 2019 431 paren werden aangetroffen. De Lepelaarsplassen worden in dit rapport niet genoemd. Het is altijd goed om deze positieve berichten te lezen!

Henk Roelofs

Uit het veld

Van september tot november 2021 onderzocht ik de bossen op de Holterberg. Ik zag opvallend veel grote bonte spechten en af en toe een zwarte specht. Ook in deze periode zag ik weinig mezen. Mooi waren de twee waarnemingen van de vlak voor mij opvliegende houtsnippen. In een paar fijnsparpercelen zag ik groepjes kruisbekken. Een soort welke ik een paar jaar heb gemist. Ook mooi was de waarneming van twee goudhaantjes. Het kleinste vogeltje in Nederland. Bij deze soort kijk ik of er een oogstreep hebben. Als ze een oogstreep hebben dan zijn het vuurgoudhaantjes.

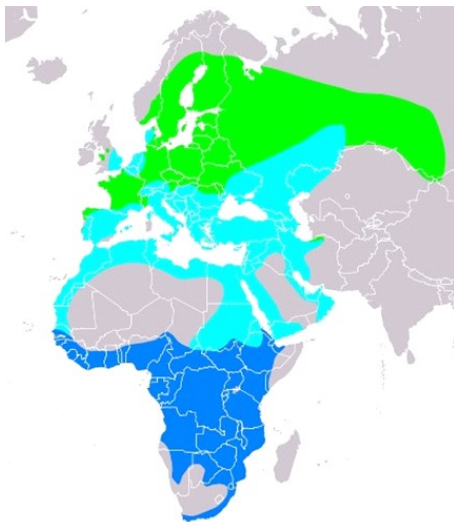
Het vrouwtje van het goudhaantje heeft een gele kruin, het mannetje een oranje kruin. De contactroep is een zacht en hoog sie-sie-sie. De goudhaan is een druk beweeglijk vogeltje. Deze zaten in een grove den op twee meter afstand. Mooi was een berk vol met een groepje pimpelmezen. Een uitstapje naar de Hexelse heide leverde o.a. een blauwe kiekendief en een groep van zo'n 200 kramsvogels op. Op maandag 22 november ga ik naar de Sprengenberg. Het is 's nachts rond het vriespunt geweest en het is 2°C als ik weg fiets. Als ik een paar kilometer in het bos ben steekt er een reegeit over het bospad. Het is het begin van een mooie morgen. Ik zet de fiets tegen een boom, de lucht is helderblauw en de zon schijnt. In het westen staat de maan hoog boven de horizon. Door de warmte van de zon verschijnt er langs de bosrand een nevel. Een mooi gezicht. Ik hoor een zwarte specht in de vlucht roep krru-krru. Als een zwarte specht tegen een boomstam zit is de roep een hieëh.

De baltsroep is kwuuk-kwuuk-kwuuk. Ik ga op pad en zie direct een groepje kramsvogels in een oude zomereik. De rode bosbes draagt veel bessen en dus is het tafeltje dekje voor de kramsvogels. De Sallandse Heuvelrug is belangrijk voor deze vogelsoort uit het noorden en je ziet ze hier van september tot december in grote aantallen. Kolganzen trekken deze morgen in grote getale over, van het noordoosten naar het zuidwesten. Allemaal netjes in een V-vorm. De roep van de kolgans is een babbelend kauw-lieauw en lieoo-lieck. Ik loop verder over de heide en zie een akkertje waar de boekweit nog op staat. Een mooi oud gewas wat hier goed gedijdt op de arme heidegrond. Ik kijk over de heide of ik nog een klapekster of een blauwe kiekendief zie, maar die zie ik deze morgen niet. Dan hoor ik ten oosten van mij trompetgeluiden, dit zijn trekkende kraanvogels. Door de zon krijg ik ze niet goed in de kijker. De trekrichting is van noord naar zuid, Loop verder over de heidepaden en zie nog groepjes kramsvogels. En loop dan het bospad in waar mijn fiets staat. In het bos is het stil. Hoor nog een paar grote bonte spechten, een gaai en zie een koolmees in een grove den. Ik sta een minuut of vijf stil en luister of ik nog meer koolmezen of andere mezensoorten hoor. Hoor geen mezen, maar na vijf minuten wachten wel een boomklever. Als ik bij de fiets kom staat de zon hoger in het zuiden en de maan is onder gegaan.

Henk Roelofs

Mystery Bird

Welke vogelsoort werd afgebeeld in de vorige Caprimulgus?

Groen is broedgebied

Lichtblauw is vnl. doortrek

Donkerblauw is overwinteringsgebied

Wie kent deze niet? Ronny Hullegie was uitgesloten van deelneming omdat hij de fotograaf was van deze schitterende **Wespendief** – *Pernis apivorus* Eng. *European Honey Buzzard*. De foto is genomen in Zuid Zweden. De wespendief (*Pernis apivorus*) is een roofvogel uit de familie van de havikachtigen (*Accipitridae*). De wetenschappelijke naam van de soort werd als *Falco apivorus* in 1758 gepubliceerd door Carl Linnaeus. De Wespendief is beschermd op grond van de Europese Vogelrichtlijn.

(In Azië komt een familielid van 'onze' wespendief voor: Aziatische wespendief (*Pernis ptilorhynchus*)

Kenmerken

Een wespendief is, net als de buizerd, nogal variabel van kleur. Wordt meestal in vlucht gezien, vliegend of cirkelend boven bosgebied of op trek. Lijkt vliegend op buizerd, maar heeft een kleinere kop en een langere, smallere hals. Hierdoor steekt de kop verder uit. Heeft ook langere vleugels dan buizerd. Relatief lange staart. Ook de vleugelhouding is anders in vlucht. Veelal schuwe vogel die niet veel wordt gezien door haar heimelijke leefwijze. Wespendieven zijn bekend vanwege de 'luchtdans' die ze boven de broedgebieden (maar ook kilometers verder) uitvoeren. Deze luchtdans wordt vlinderen genoemd. Vlinderen heeft waarschijnlijk een signaalfunctie, maar het is onduidelijk welke.

Verspreiding en aantallen

Komt voor in bosgebieden. Komt zowel voor in loof- als naaldbossen, zolang er maar voldoende voedsel aanwezig is. Kan ook voorkomen in kleinere bosjes. Er broeden totaal ongeveer 500 paar in Nederland. Niet tot nauwelijks op de Wadden, in Groningen en in Zeeland. In de Friese en Drentse bossen doet de soort het relatief slecht in vergelijking met de rest van Nederland. Komt bijna overal in Europa voor. De wespendief is een duidelijke trekvogel. Trekt in augustus-september naar West-Afrika. Keert terug vanaf april, maar vooral in de tweede helft van mei.

Aantallen in Nederland

Trend is niet helder, maar mogelijk licht afgenomen in aantal.

Aantal broedparen: 330-400 (in 2018)

Doortrekkers: 500-2000 (in 2008-2012)

Bron: Sovon Vogelonderzoek Nederland

Populatie wereldwijd: 290.000 - 430.000 (birdlife)

Voedsel en jacht

Voedt de jongen voornamelijk met zelf uitgegraven wespenlarven.

Wespendieven zijn niet erg gevoelig voor de steken van de volwassen wespen. Ze hebben als aanpassing bijvoorbeeld schubachtige kopveren. Wespen komen pas in voldoende mate beschikbaar vanaf ongeveer half juni. Eet daarom ook wel hagedissen, kikkers, zoogdieren en vogels. Zoekt wespen- en hommelnesten in een zoekvlucht of vanuit een uitkijkpost.

(Overdonderende) trek

Massale trek van wespendieven is een zeldzaam fenomeen in Nederland. Als het zich al voordoet, zijn de kansen erop rond half mei nog het grootst. Maar ook in het najaar passeert zo heel nu en dan een ware trek golf. Dat was dit jaar het geval op 25 en 26 augustus. (Bericht uitgegeven door Sovon Vogelonderzoek Nederland op vrijdag 30 augustus 2013). Lees verder op [Nature Today | Overdonderende trek van wespendieven](#) Grotere kans op massale trek te zien van Wespendieven zijn de bekende plekken in Zuid Zweden (Falsterbo), Zuid Spanje (Tarifa) en de meest massale trek is te zien in Georgië (Batumi). Op de verspreidingskaart (pag.1) kan je wel een voorstelling maken vanuit welk broedgebied de soort doortrekt naar Afrika.

Voortplanting

Nestelt in hoge boom, bij voorkeur een spar. Het nest wordt met groene bladeren bekleed. De reden hiervoor is onduidelijk. Wespendieven komen arriveren laat in de broedgebieden (in de loop van april) en de eileg begint meestal in de tweede helft van mei. Succesvolle paren brengen meestal twee jongen groot.

WET- EN REGELGEVING

De wespendief is een beschermde inheemse diersoort. Net als alle andere vogels die van nature in het wild in Nederland voorkomen, zijn wespendieven beschermd op grond van de Europese Vogelrichtlijn. De bescherming van de wespendief is in Nederland geregeld in de Wet natuurbescherming.

ALGEMENE REGELS

De Wet natuurbescherming bevat een aantal verboden handelingen die van toepassing zijn op alle inheemse vogels. Deze verboden gelden in heel Nederland. De wet verbiedt: het opzettelijk doden of vangen van vogels (artikel 3.1 lid 1); het opzettelijk vernielen of beschadigen van nesten, rustplaatsen en eieren van vogels, of het wegnemen van nesten (artikel 3.1 lid 2); het rapen en onder zich hebben van eieren van vogels (artikel 3.1 lid 3); het opzettelijk storen van vogels (artikel 3.1 lid 4); het bezit, het vervoer en de handel in vogels, dood of levend, dan wel delen of producten daarvan (artikel 3.2).

Overtreding van deze verboden is een economisch delict en kan leiden tot

strafrechtelijke vervolging. De verboden worden ook bestuursrechtelijk gehandhaafd. Uitzonderingen op de verboden zijn opgenomen in de wet en de bijbehorende uitvoeringsregelgeving. De wet voorziet in een algemene bevoegdheid voor de provincie (en in sommige gevallen het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit) om onder strikte voorwaarden een ontheffing of vrijstelling te verlenen van de verboden (artikel 3.3).

BIJZONDERE REGELS

De Wet natuurbescherming biedt bescherming aan alle in gebruik zijnde nesten en rustplaatsen van vogels. De nestbescherming geldt voor alle soorten gedurende het broedseizoen en voor een beperkt aantal soorten jaarrond. Nesten van wespenniezen zijn het gehele jaar beschermd, omdat zij jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest. De nesten zijn daarom, voor zover ze niet permanent verlaten zijn, jaarrond beschermd.

Drie natuurgebieden die door de wespennief worden gebruikt als broedgebied zijn aangewezen en beschermd als Natura 2000-gebied op grond van hoofdstuk 2 van de Wet natuurbescherming. Het gaat om Brabantse Wal, Drents-Friese Wold & Leggerveld en Veluwe. Voor deze gebieden gelden strenge regels voor alle plannen, projecten en andere handelingen die mogelijk significante negatieve effecten kunnen hebben op de natuurwaarden waarvoor het gebied is aangewezen.

Aangezien voor de Veluwe de staat van instandhouding op 100 territoria is vastgelegd, maar de werkelijke aantallen zo'n 20% lager liggen geldt voor de gehele Veluwe plus een buffer van 8 km rondom dat er geen vergunningen afgegeven worden voor bouwactiviteiten die negatieve effecten kunnen hebben op de broedpopulatie.

De plannen om op de Veluwe, en de randen daarvan, windmolens te bouwen in het kader van de energietransitie zijn hierdoor opgeschort!

Wie raad deze vogel?

Oplossingen voor 15 April

Inzenden naar Roel Janssen: r.j.janssen@online.nl

Vogelwerkgroep Midden Overijssel

Bankrekening: NL62ABNA0591160706
t.n.v. Vogelwerkgroep Midden Overijssel
te Nijverdal

Secretariaat: Beatrixstraat 2
7442 SC Nijverdal

Telefoon: 06-42733996

E-mail: info@vogelwerkgroepmiddenoverijssel.nl

Website: www.vogelwerkgroepmiddenoverijssel.nl

De VMO rekent het gebied tussen Ommen, Wierden, Markelo en Raalte als haar werkgebied. Activiteiten van de vogelwerkgroep zijn o.a.:

- het uitvoeren van broedvogelinventarisaties
- het houden van excursies voor leden
- het op aanvraag organiseren van vogelexcursies in de regio
- het uitgeven van dit verenigingsblad

De werkgroep doet mee aan landelijke tellingen van het SOVON en Vogelbescherming Nederland.

Het bestuur van de VMO bestaat uit::

Gerrit Dommerholt	voorzitter	Nijverdal	(06-11539430)
Ronny Hullegie	secretaris	Nijverdal	(06-42733996)
Jan Bosscher	penningmeester	Nijverdal	(0548-619932)
Roel Janssen	bestuurslid	Hattem	(06-15428467)
Erik Busser	bestuurslid	Wierden	(06-34862016)

Lidmaatschap 20,- euro per jaar.

De vereniging kent ook donateurs, die de vereniging financieel ondersteunen. Donateurs krijgen een abonnement op Caprimulgus.

Meer weten over de Vogelwerkgroep Midden Overijssel of lid of donateur worden, neem dan contact op met een van de bestuursleden of verzend een e-mail.

Volg de vogelwerkgroep ook op Twitter en Facebook:

<https://www.facebook.com/Vogelwerkgroep-Midden-Overijssel-251725534866136/>

<https://twitter.com/VWGMidOverijsse>

